

Stanisław Nalaskowski

Epizod z zawodowej biografii Kazimierza Sośnickiego

W archiwum UMK, w teczce akt osobowych Kazimierza Sośnickiego (k-8/202, nr 176) znajduje się dokument będący protokołem z egzaminu kwalifikacyjnego na nauczyciela gimnazjum. Egzaminowanym był właśnie Kazimierz Sośnicki. Rzecz cała miała miejsce blisko 100 lat temu, a nośność i merytoryczna waga tegoż dokumentu nie pozwalają na czynienie jakichkolwiek skrótów i nie tylko z szacunku dla Mistrza, ale i ze względu na niezwykle interesujący, zwłaszcza obecnie - wydźwięk przytoczę go *in extenso*.

Jestem jednym z najstarszych, a żyjących uczniów Kazimierza Sośnickiego i każde wspomnienie Mistrza, każda informacja o nim, o opracowaniach na jego temat budzi moje zainteresowanie (to oczywiste), ale i cofa czas do drugiej połowy lat czterdziestych, gdy byłem jego studentem, potem już magistrantem, doktorantem i współpracownikiem. To właśnie Sośnicki jest autorem powiedzenia utracającego wszelkie próby robienia tzw. „kariery” akademickiej. Brzmiało ono „w nauce nie ma łatwych dróg”. Bo też nie ma ich nie tylko w nauce, ale prawie nigdzie, może poza polityką, która obecnie - bardziej jak onegdaj - jest już daleko poza mną. Wówczas, dla nas – jego studentów - było to stwierdzenie tyleż odkrywczе, co zobowiązujące. Dokument, który przedstawię dobitnie wskazuje, że Kazimierz Sośnicki głęboko doświadczył tego, iż w istocie - w nauce nie ma łatwych dróg. Już nie będę mnożył pytań, ilu z obecnych nauczycieli zdałoby ten egzamin, ilu sprostałoby wymaganiom, którym tak skutecznie i wybitnie sprostał Kazimierz Sośnicki? Kondycją polskich nauczycieli zajmuje się inny Nalaskowski. Młodszy.

Kazimierz Sośnicki głosił wykłady cichym, stonowanym głosem, można by nawet rzec, że monotonna (co nie zmienia faktu, że merytorycznie były to absolutnie majstersztyki). Ożywiał się jednakże, nasilał głos i - co było u niego rzadkością - ujawniał pewne emocje gdy wypowiadał się

o nauczycielu. Bo właśnie nauczyciel i ideał wychowania były dla Sośnickiego absolutnym i niepodważalnym fundamentem powodzenia edukacji szkolnej. Odbicie tego poglądu znajdujemy w niemal wszystkich dziełach Mistrza. Nic też dziwnego, że także do swojej profesji nauczycielskiej, do własnych kompetencji - jako nauczyciela gimnazjalnego - podchodził nader poważnie.

Aby uświadomić młodzieży czas, jaki nas dzieli od zdarzenia opisanego w przywołanym (a za chwilę przedstawionym) protokole wspomnę, że w Krakowie żył jeszcze Stanisław Wyspiański, Polskę dzieliło 13 lat od przywrócenia państwowości, a Toruń miał około 33 tysiące mieszkańców i miał czekać jeszcze 40 lat na stanie się ważnym ośrodkiem akademickim.

Mam taką nadzieję, także i intencję, że dokument, który Państwu za chwilę odczytam, będzie jak kolejny wykład Mistrza Kazimierza, wykład wygłoszony do nas wszystkich, a zwłaszcza do tych, których nazywamy nauczycielami nauczycieli, do tych, którzy sukcesu reformowania polskiej oświaty upatrują jedynie w jej komercjalizacji, technologizacji czy europeizacji zapominając o najważniejszym - o osobie zarówno ucznia, jak i nauczyciela.

Protokół z egzaminu na nauczyciela gimnazjum¹⁾

Odpis

L: 587 ex. a 1906/7. Świadectwo. Pan Sośnicki Kazimierz, urodzony d. 11. stycznia r. 1883 we Lwowie, w Galicyi, wyznania rzymsko-katolickiego – uczęszczał do ck. Gimnazjum IV. we Lwowie w ll. 1895-1902 – egzamin dojrzałości złożył tamże z odznaczeniem d. 20. czerwca r. 1902, studia akademickie odbywał przez ośm semestrów na wydziale filozoficznym ck. uniwersytetu we Lwowie w ll. 1902-1906.; - w czasie studiów akademickich zajmował się przeważnie filozofią, matematyką, fizyką i chemią i brał udział w ćwiczeniach z tych przedmiotów. Słuchał też wykładu z higieny i somatologii. – Do egzaminu na nauczyciela filozofii i matematyki jako przedmiotów głównych, a fizyki jako przedmiotu pobocznego w gimnazyjach i szkołach realnych z językiem wykładowym polskim, przypuszczony został przez podpisaną ck. Komisję egzaminacyjną w dniu 17. października 1906. – Egzamin odbył się na zasadzie przepisów egzaminacyjnych z dnia 30. sierpnia r. 1897. Do podania o przypuszczenie do egzaminu dołączył p. kandydat dwa świadectwa stwierdzające, że w półroczu drugim r. 1902/3 słuchał wykładu czterogodzinnego filozofii, w półroczu pierwszym r. 1905/6 wykładu trzygodzinnego z pedagogiki i złożył egzamina kollokwalne z obydwóch tych

¹ Teczka Akt Osobowych K. Sośnickiego, K-8/202, dokument nr 176, Archiwum UMK

przedmiotów ze stopniem celującym; tem samem uczynił p. kandydat zadość wymaganiom art.: II.26. i art. V. przepisów egzaminacyjnych z r. 1897, co się tyczy ogólnego filozoficznego i pedagogicznego wykształcenia. – W myśl art. XIX. 5. przepisów egzaminacyjnych uchwaliła ck. Komisja egzaminacyjna uwolnić kandydata od wypracowania piśmiennego domowego z zakresu filozofii i matematyki, a to na podstawie opinii egzaminatorów, że rozprawy z filozofii: „O pojęciu i rodzajach praw naukowych” i z matematyki: „Znaczenie równania w teorii funkcji eliptycznych” kwalifikują się, aby je uznać za celujące prace domowe w egzaminie z filozofii i matematyki jako przedmiotów głównych. Na zasadzie powyżej wymienionych świadectw i uchwały Komisji, kandydat otrzymał jedno zadanie do opracowania domowego, a to z zakresu fizyki. Przebieg i wynik egzaminu były następujące: I. Wypracowanie domowe: Temat: O zasadzie zachowania energii = Ocena: Opracowanie tematu poprawne, jasne i zwarte bez ujmy dla ścisłości, odznaczające się przy tem dobrą formą literacką, uznano za celujące. II. Egzamin piśmienny pod nadzorem w I części odbył się 26. października r. 1906. Z fizyki: Temat: 1) Jak długą drogę przebiegłoby ciało rzucone do góry wzdłuż płaszczyzny nachylonej do poziomu pod kątem 45° z początkową prędkością 50 m/s, jeśliby tarcia nie było? 2) Obliczyć średnicę drutu żelaznego ($d = 7.8$), długiego 20 m wążącego 6 gr w próżni a 5.6 g w wodzie. 3) Sześć ogniw Leclanche’a (1.41 wolt, opór wewn. 0.6 Ohma) łączymy w baterię i zamykamy oporem 0.1 Ohma; jakie będzie natężenie prądu, gdy wszystkie ogniwa złączone równoimiennie, a jaki gdy różnoimiennie? Ocena: Wszystkie trzy zadania rozważał p. kandydat zupełnie poprawnie, wypracowanie uznano za celujące. III. Egzamin ustny w I części odbył się w dniach 6. i 7. listopada r. 1906. 1. Z fizyki: Omawiano sposoby wyznaczania energii elektrycznej i elektrokinetycznej, własności par i gazów, cechy dźwięków, zjawisko zupełnego odbicia rozczepienia i uginania się światła, wreszcie sposób wytwarzania wodoru i doświadczenia szkolne z tym gazem. – Odpowiedzi p. kandydata uznano za celujące. 2. Z języka polskiego jako wykładowego. Kandydat zna dobrze główne zasady gramatyki polskiej i wykazał bardzo dobre wiadomości z zakresu literatury polskiej. Wynik celujący. 3. Z języka niemieckiego według art. II. Obwohl der kandidat der grammatischen Formen nicht ganz sicher ist, hat er den Anforderungen der Vorschrift im ganzen genügt. IV Egzamin piśmienny pod nadzorem w II. części odbył się w dniach 24. i 25. maja r. 1907. 1) Z Filozofii: temat a): Pojęcie i rodzaje hipotez naukowych. – Ocena: Wypracowanie celujące. – Temat b) Psychologia postanowień. – Ocena: Wypracowanie celujące. 2) Z Matematyki: Temat a) I. Co to jest funkcja $\hat{O}(\hat{U})$ i jaką rolę odgrywa w teorii funkcji eliptycznych? II. Wyprowadzić iloczyn

bezustannie zbieżny przedstawiający funkcję $\sin x$. temat b) I. Sprowadzić równanie krzywej 2^{go} stopnia: dane w układzie prostokątnym do równania osiowego. II. dana jest powierzchnia 2^{go} stopnia wyprowadzić równanie biegunowej o biegunie ($x=0, y=1, z=0$). Jaką konstrukcją dostaje się tę biegunową? Ocena: Opracowanie tych tematów dało wynik celujący. V Egzamin ustny w II. części odbył się dnia 27. maja r. 1907. 1. Z filozofii: Kandydat otrzymał następujące pytania: 1) Kiedy można wykazać prawdziwość, a kiedy tylko prawdopodobieństwo hipotez? 2) Redukcja 3) Wzajemny stosunek pewników i definicji w matematyce. 4) Stosunki logiczne. 5) Psychologiczne prawa sądów. 6) Prawo Webera i jego znaczenie psychologiczne. 7) Uczucia altruistyczne 8.) Zasadnicze pojęcia metafizyki Arystotelesa. 9) Roger Bacon 10) Atomizm w dziejach filozofii 11.) Spencer jako agnostyk i metafizyk. Na powyższe pytania odpowiedział p. kandydat celująco. 2. Z matematyki: Kandydat dawał odpowiedzi z równań różniczkowych, rachunku całkowego, teorii funkcji i geometrii. Odpowiedzi dały wynik celujący. Na zasadzie powyższych wyników wszystkich stopni egzaminu uchwalila podpisana ck. Komisya egzaminayjna w dniu dzisiejszym co następuje: Pan Kazimierz Sośnicki jest uzdolniony do nauczania filozofii i matematyki jako przedmiotów głównych, a fizyki jako przedmiotu pobocznego w gimnazyach i szkołach realnych z językiem wykładowym polskim. Z c.k. nauk. Komisji egzaminacyjnej dla kandydatów zawodu nauczycielskiego w gimnazyach i szkołach realnych we Lwowie dnia 27. maja r. 1907. Dr Kruczkiewicz dyrektor Komisji mp. Dr J Zakrzewski egz. z fizyki. Józef Puzyna egz. z mat. mp. Józef Kallenbach egz. z polsk. mp. Dr Kazimierz Twardowski egz. z filozofii mp. Dr Rull Werner egz. z jęz. niem. mp.

Odpis niniejszy dosłownie zgodny z oryginałem
w Sanoku 21/6.1911
[podpis]